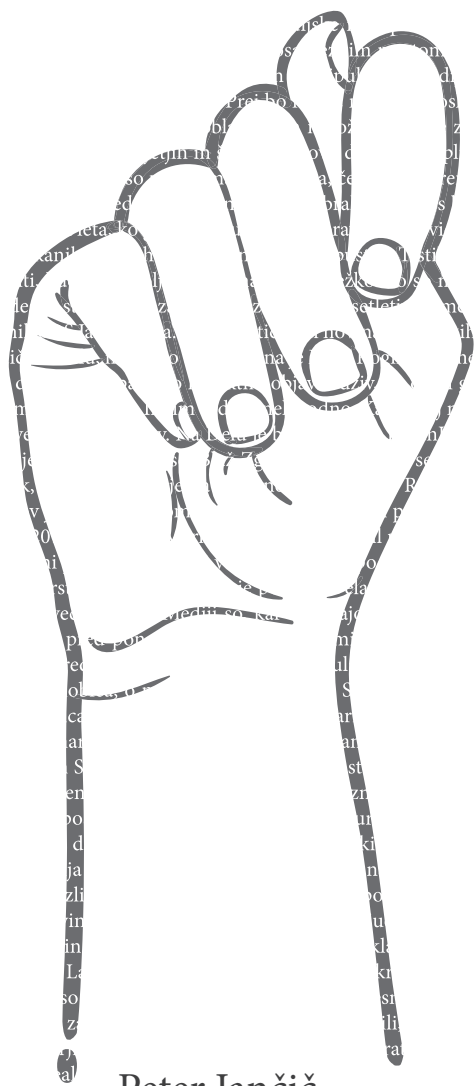

Peter Jančič

"FAKE NEWS"

LAŽNIVE NOVICE

Peter Jančič

»Fake news« – Lažnive novice

V medijih na Vzhodu je bila vedno zapisana le resnica.

Na Zahodu so se včasih zlagali.

Danes smo na svobodnem Zahodu.

Zahvala:

Da je v tej knjigi manj napak, je največ prispevala Metka, ki je prebiranju in opozarjanju, kaj vse sem storil narobe, posvetila skoraj toliko časa, kot sem ga sam pisanju.

Z iskanjem napak in fotografiranjem je precej prispeval tudi sin Vid. Kar nekaj pa tudi Maja, ki me je prepričala, da sem nekaj podrobnosti umaknil, ker so bile preveč rumene in ne tako pomembne. Bralo bi se dobro, a to ni vse.

Vse napake, ki so ostale, so moje.

0 novinarjih in drugih zvezdah

»Zdaj je svoboda, zdaj moramo biti previdni.«

Tone Partljič, Moj ata, socialistični kulak

Mediji so, kar obstajajo, sredstvo manipulacij in so manipulirani. Veliki mediji zadnja leta svariijo pred ponarejenimi informacijami in lažmi na spletnih omrežjih. Nekam tiho pa so o svojih lastnih.

Ta knjiga predstavlja nekatere večje manipulacije velikih medijev in njihova ozadja v Sloveniji: zgodbo o Ultri Gregorja Golobiča, o neonacistih Sebastjana Selana, o »borcu proti korupciji« Goranu Klemenčiču, o domnevnem sinu Franceta Rodeta Petru Stelzerju, o mariborski vedeževalki Franca Kanglerja, o razlogih, da je Delo pisalo, da se je denar iz Patrie namesto pri Janezu Janši znašel na računu SDS, o migrantskih težavah Mira Cerarja, o farmacevtki in Stožicah Zorana Jankovića, o nastopu v Slaviji Milana Kučana.

Velikokrat so medijske manipulacije poskusi blatenja političnih strank ali posameznikov, da bi spremenili vladanje državi ali posameznim mestom, odstavili ali postavili oblast, onemogočili konkurente. Praviloma pa še zaslužili zraven. Vseh manipulacij v medijih je preveč, da bi jih lahko predstavil.

Medijskih in političnih manipulacij ni konec. Prej bo konec medijev. Poskusi vplivanja so del sodobnih družb, v katerih na ta način potekajo spopadi za oblast. Cela množica ljudi je zaposlenih v različnih vejah oblasti, agencijah, v političnih strankah, po podjetjih in še kje, njihovo delo pa je vplivati na novinarje in medije ter predvsem na ljudi.

Dobro je vedeti, kakšni so načini manipuliranja, čeprav se spreminjajo in so nepredvidljivi.

Tisti, ki te poskuse vodijo in usmerjajo, jih praviloma skušajo skriti in prikriti.

To je tudi knjiga o novinarjih, ki pišemo o vseh in vsem, redko pa o sebi. Praviloma o sebi vsi novinarji mislimo, da smo najbolj pametni in sploh najboljši. Kar ni skoraj nikoli res. Smo le ljudje: zelo različnih nazorov, nekateri bolj levi, nekateri bolj desni. Kot profesionalci pa boljši ali slabši.

Seveda pa je to tudi zgodba o šefih vlad, strank, o politikih, diplomatih, tudi tujih, o medijskih tajkunih in velikih lastnikih kapitala. Pa tudi o tajnih službah. Tistih torej, ki res odločajo.

Bližajo se volitve, pred katerimi bodo politiki in lastniki svoje medije ponovno uporabili, da bi si zagotovili oblast, posle in ugodnosti. Z vašim glasom.

Zapisano je, kar sem doživel in videl. Možne so, ker sem samo človek, tudi napake. Včasih kaj narobe razumemo. Še posebej novinarji.

Nekoč prej, v času socializma, ko sem novinarstvo še študiral in pisal prve tekste, smo bili novinarji del oblastne elite in gradniki novega sveta. V Sloveniji se nam je reklo družbeno-politični delavci. Takrat smo v medijih vedno vse napisali po resnici.

Celo tisto, kar ni bilo res.

A ni bilo veliko drugače, kot je danes, ko so mediji bolj svobodni in kdaj tudi lažejo: potekali so podobni spopadi za oblast, le da so novinarji in običajni ljudje v tem spopadanju imeli manj osrednjo vlogo. Ni bilo volitev. Vsaj ne takšnih, na katerih bi lahko zamenjali edino stranko na oblasti.

Šola za politike, ki so vladali državi, in novinarje, ki smo pisali o njih, je bila skupna: fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN). Ustanovljena je bila leta 1961 kot visoka politična šola za izobraževanje partijskih kadrov in obveščevalcev.

Ustanovil jo je Stane Dolanc, ki je izbral tudi prve preverjene partijske kadre, ki so poučevali, in primerne slušatelje. Izbiral je menda kar v prostorih Centralnega komiteja.

Danes se ta šola imenuje Fakulteta za družbene vede (FDV). Dolanc je bil eden najmočnejših partijskih in državnih funkcionarjev v nekdanji Jugoslaviji. Bil je tudi notranji minister socialistične Jugoslavije. Na vrhu se je obdržal v vseh notranjih spopadih, ki so desetletja potekali v prejšnjem sistemu. Bil je tudi obveščevalec in je veljal za sivo eminenco Udbe ali v Sloveniji pozneje službe državne varnosti (SDV). Obveščevalne službe so bile za vzdrževanje oblasti in oblastnikov v socializmu nadvse pomembne. In so še danes.

Na šoli, ki jo je ustanovil Dolanc, sem med vojno za osamosvojitve države diplomiral. Na zagovoru diplome so bili profesorji nemirni. Nemiren je bil tudi skoraj vedno hladnokrvni mentor Slavko Splichal. Fakulteta je bila povsem prazna. Napovedan je bil bombni napad. Ko se je zagovor diplome o novinarski etiki in kodeksih časti končal, so zaklenili vsa vrata.

Razlog za napovedane letalske napade je bila osamosvojitev države. Slovenija je ravno nastala.

Ljubljano so preletavala letala in prebijala zvočni zid. Študentje smo se pogovarjali, ali bi jih šli ciljati s kamni na vrh stolpnice nad fakulteto. Stolpnica je bila zgrajena kot študentski dom, da bi slušatelji politične šole imeli kje spati. V njej sem živel. Pozneje so jo porušili.

Z metanjem kamnov bi vsaj nekaj naredili. Nismo. Bilo je premalo možnosti za zadetek.

Med študijem pred tem sem spoznal številne poznejše slovenske politike. Bili so starejši ali mlajši sošolci, denimo Borut Pahor, Milan Brglez, Stanislav Vidovič. Nekateri pa so bili profesorji, kot denimo Pavel Gantar, Dimitrij Rupel, Ernest Petrič ali Zdenko Roter.

V času, ko se je rušil prejšnji sistem, je bila to dobra šola. Učili so nas profesorji, ki jih je uradna politika postavila na stranski tir in so študentom, če so le hoteli poslušati, o delovanju oblasti povedali več, kot bi najbrž smeli.

Bili so pa tudi takšni, katerih kariera se je šele začejala in so se povzpeli pozneje.

Na nobenem izpitu nisem padel. Proti koncu faksa sem se šalil, da profesorji, ko me ocenjujejo, dajejo ocene sami sebi. Najslabše se je ocenila Manca Košir. S sedem. Drugi so bili boljši. Stane Južnič in Ernest Petrič bi si zaslužila več kot deset. Stane Južnič je skupini študentov, ki smo ostali na dodatni uri po predavanju o novejši zgodovini, povedal, kako je bilo biti partizanski poveljnik, ko se je v Kočevskem rogu po koncu vojne množično pobijalo. Ker sem spraševal, je odgovoril tudi, kdo je ukazal. Bilo je čisto z vrha. Logično. Maršal Josip Broz.

Ernest Petrič je bil dekan. Pred tem pa član vlade Staneta Kavčiča, ki je padla. Ko sem v njegovi pisarni protestiral, kakšen novinarski faks smo, če novinarji niti svojega časopisa nimamo, je pred mano poklical direktorja Dela in kar hitro so nam začeli tiskati časopis.

Na naslovnico druge številke smo postavili glavo, v katero sta bila zabita srp in kladivo. Kri pa škropi naokoli. Naslovnica je bila takšna:

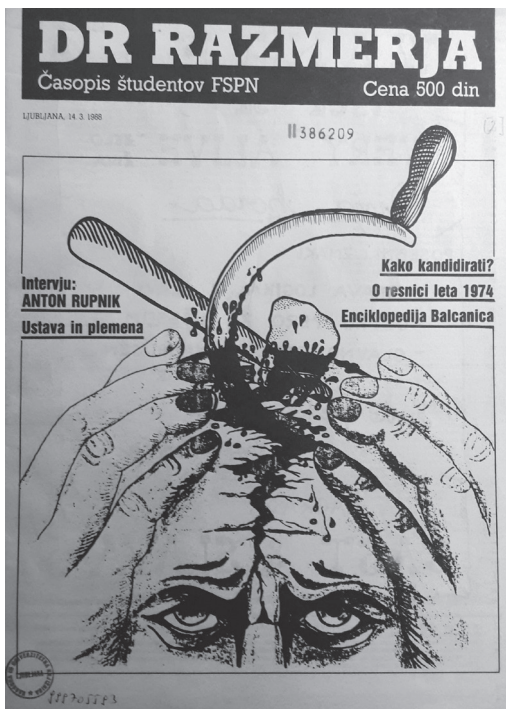

Foto: Vid Jančič

Socializem takrat še ni čisto propadel. A provokacija, ki je nadgrajevala kolumno, ki sem jo napisal o propadajočem socializmu in neučinkoviti federaciji, v Ljubljani ni delovala. Nihče se ni kaj dosti vznemirjal.

Zato sem kup teh časopisov odnesel v Beograd na tamkajšnjo Fakulteto za politične vede. Vsaka republika je imela svoj klon šole za partijske kadre in obveščevalce. Študentje teh šol smo se redno srečevali. Vsaj tisti bolj na vrhu. Za ljubljansko sem vodil dogovore o teh srečanjih.

Posledica, ko je naslovnica zakrožila med študenti v Beogradu, je bila, da so protestirali z zvezne ravni. Iz same Jugoslovanske zveze delovnega ljudstva. V Ljubljani smo potem le prodali vse, kar smo natisnili.

Takšni časi so bili. Tednik Mladina je podobne stvari počel kar naprej. Bil sem reden kupec. Tudi provokacije so oblika manipuliranja. Prodajo lahko časopis.

Ernest Petrič nas je, študentske voditelje, zaradi protestov oblasti iz Beograda pozneje poklical na zagovor. Med študenti je bilo kar nekaj nervoze. A ukrepal ni. Bilo bi smešno, če bi. Bil je pameten gospod. Odličen profesor in diplomat, ki je pozneje veliko prispeval, da je nastala država Slovenija in da je socializem povsem propadel.

Vsaj na videz. Znebili se socializma še nismo.

Ker so nam tiskali časopis, smo študentje novinarstva morali pozneje na prakso na Delo. To je bil del dogovora pri dekanu. Na ta način sem kot študent spoznal urednika Željka Šepetavca. Trudil se je. Ostalo mi je v spominu za čas, ko sem postal njegov šef.

Vpliv medijev je bil v socializmu drugačen kot je danes. Ni bilo volitev in možnosti menjave oblasti. So pa mediji vzdrževali mit o revoluciji, enakosti in boljšem življenju. Sodelovali so pri ohranjanju diktature ene stranke in ljudi, ki jim je to zagotavljalo vladarski položaj in ugodnosti, ki iz tega izvirajo. Ta oblast je temeljila tudi na strahovladi povojnih množičnih pobojev. Množici kosti po gozdovih in luknjah.

Ali so imeli novinarji v času socializma možnost izbire? Niti slučajno. A so bili tudi takšni, ki so si veliko upali, čeprav je bilo nevarno.

Od padca socializma največji mediji niso več glasilo ene partije in resnice, in možnosti bi torej morale biti več. Strank je veliko in se kar naprej spreminjajo.

A kar nekaj urednikov in novinarjev to bega. Bolj kot jih je socializem, ko je bilo še jasno, kaj je narobe: namreč vse.

Kot je Tone Partljič zapisal v »Moj ata, socialistični kulak« za povojni čas: »Zdaj je svoboda, zdaj moramo biti previdni.« V filmski verziji je to preroško spremenjeno celo v modernejšo verzijo: »Zdaj je svoboda, zdaj moramo biti tiho.«

Kakšna je in bo vloga medijev v Sloveniji, še ni jasno. Že od nastanka države poteka spopad, kdo si jih bo lastniško in politično podredil. Za koga bomo novinarji delali v teh novih časih in koliko bomo morali biti previdni in tiho.

Vsi mediji sicer trdijo, da delajo za bralce, gledalce ali poslušalce. Za vas torej. A sladkim besedam ni dobro verjeti.

Spopad, ki poteka, je o tem, ali bodo mediji le golo sredstvo propagande in manipulacije ali še kaj več od tega. Politiki z leve in desne jih hočejo kot svoje propagandno sredstvo proti drugi strani. Novinarji si ne želijo biti le to. A včasih ni izbire.

Doslej je bila, ker je bila večino časa na oblasti, v spopadu za vpliv na medije veliko uspešnejša levica. Obvladuje večino tiska in največji del drugih medijev.

Vendar levica položaj zapleta, ker spopadi za oblast potekajo tudi na levisi sami.

Večini velikih tiskanih medijev hkrati dramatično padajo naklade, šefi in uredniki se hitro menjavajo, o medijskem poslu pa novi voditelji pogosto malo vedo, če sploh kaj.

Posledica je zadnja leta veliko živčnosti, slabe volje in nemotiviranosti, h kateri prispeva še, da se odpuščanja kar vrstijo.

O teh odpuščanjih v Delu, Dnevniku in Večeru najbrž niste veliko brali ali slišali.

Zamolčali so vam jih. Za to imajo šefi tiskanih medijev dober razlog. Če si urednik kakovostnega dnevnika, bralcem ni modro razkriti, da jim nenadoma pošiljaš časopis, ki je ukinil skoraj vse dopisnike iz pomembnih prestolnic po svetu, da ni več številnih reporterjev iz regij po državi in da iz parlamenta ni informacij, ker hoče lastnik visok dobiček in je novinarje, ki so od tam pisali, črtal s spiska stroškov.

Hkrati pa povišal ceno časopisa.

Tega vam niso povedali. Je pa res.

A bralci, čeprav jim je bilo prikrito, so izvedeli, se odzvali in kupujejo še manj.

Za padanje naklad je, seveda, potem kriv predvsem splet, kamor bralci sicer res bežijo. Lastniki, direktorji in uredniki niso krivi niti najmanj.

Zadnja leta, ko gre za odpuščanja, čeprav vlada levica, niso več varni niti popolni levičarji. Desničarje je v velikih tiskanih medijih skoraj nemogoče odpustiti. Tistih par, za katere se je zdelo, da bi to lahko bili, so že bili.

Ugotoviti, kdo je najbolj skrajno na levi, ni težko. To so novinarji, ki poskušajo na vso moč diskreditirati šefa največje desne stranke, ki za levico v zadnjem desetletju pomeni realno nevarnost izgube oblasti.

V Sloveniji je to predsednik SDS, Janez Janša.

Med političnimi novinarji v velikih dnevnikih med takšne, ki se lotevajo Janše, sodi Zoran Potič na Delu, nekoliko bolj zmerna je Meta Roglič na Dnevniku. Zmernost pomeni, da včasih ostro kritizira še koga drugega ali pa čisto korektno objavi odziv, ne da bi ga propagandno opremila z dodatki. Kar bolj skrajnim še na misel ne pride. In jim tudi ni nelagodno.

Kar nekaj najbolj radikalnih novinarjev z leve je zadnja leta »odneslo« iz velikih dnevnikov. Na Delu je bil odpuščen Dejan Karba, ki zdaj občasno piše za Dnevnik. Iz Večera je že v prejšnjem desetletju odšel Blaž Zgaga. Iz Dnevnika se je, ker je tako odločil takratni predsednik republike Danilo Türk, na KPK in iz nje na državno NLB preselil Rok Praprotnik.

Po odmevnosti in prepričljivosti novinarskih izdelkov je med vsemi omenjenimi daleč izstopal prav Praprotnik.

Na Delu je bil med znanimi političnimi novinarji leta 2016 odpuščen Marko Pečauer, ki je sodil med zmerne na levi in je bil eden ne zelo številnih na Delu, ki je o državni politiki kar nekaj vedel. Sodil je v podoben krog kot Rogličeva.

Pečauer je bil v kaotičnih časih hitrih menjav vrste urednikov notranje politike Dela tisti, ki je običajno dejansko opravljal delo urednika, čeprav je bil uradno večino časa namestnik.

Ko je odgovorna urednica Dela postala Mateja Babič, ga je »povišala« v urednika mnenjske strani. Postal je urednik, ki nima novinarjev. Za urednico notranje politične redakcije pa je postavila Danico Petrovič, ki v primerjavi s Pečauerjem o politiki ni imela pojma. Bilo bi komično, če bi bil Pečauer njen namestnik.

Ko sem bil odgovorni urednik Dela, sem mnenjsko stran z namestnikom Darjanom Koširjem, ki je vodil še gospodarske strani, sam urejal. Ni tako težka stvar. Takrat je imel časopis tudi več kot dvakrat več kupcev.

Ko je Babičevo na vrhu nasledil Gregor Knafelc, je Pečauerjev položaj ukinil, njega odpustil, odstavil pa tudi Petrovičevo in jo vrnil za popoldansko redaktorico. A je ni nadomestil z boljšim urednikom.

Med zmerne levičarje je sodila še nekdanja urednica informativnega programa televizije Tanja Starič, ki je bila na Delu urednica notranje politične redakcije pred Petrovičevo. Še preden je Delo prevzel Kolektor, se je Staričeva vrnila na RTVS. Postala je urednica na radiu. Menda za precej nižjo plačo.

Staričeva je bila ob Pečauerju zadnji pomemben urednik notranje politične redakcije, ki je na Delu še vedel, kaj dela, in ki so ga, ko gre za državno politiko, vsaj nekoliko resno jemali tudi politiki.

Uredniki po tem si le domišljajo, kako pomembni so.

Staričeva je odšla, ko so se bližale resne težave.

V velikih tiskanih medijih je ostalo le malo novinarjev, ki so dobri, sodijo pa nekam v sredino. Tak je na Delu Miha Jenko, s

katerim Staričeva živi. V podobno skupino je sodil mlad novinar Anže Božič, ki pa je hitro menjal službo in prestopil na POP TV, kjer prevzemajo talente.

Na Delu, kjer je delal kot honorarec, mu niso ponudili redne zaposlitve. Honorarci so vedno bolj razširjena oblika varčevanja v tisku. To so mladi novinarji, ki garajo, naredijo nevarne in brane zgodbe, plačajo pa jih slabo. V preteklosti so bili sčasoma zaposleni. Danes se jih podjetje praviloma znebi.

Če si sami ne najdejo boljše službe.

V velikih medijih so še uredniki in novinarji, ki so politično manj v prvih vrstah in jim je novinarstvo oblika služenja denarja. Ti so v turbulentnih dogajanjih zadnja leta predvsem zmedeni in zaskrbljeni.

Mediji so za politike in tajkune pomembni, ker lahko z njihovo pomočjo vplivajo na to, kdo bo državi vladal.

Uredniki in novinarji, ki so zaskrbljeni, so zanje koristni. Zadošča že namig, da kaj naredijo ali ne naredijo. Za zaprisežene levičarje niti namig ni potreben.

Vedno takoj vedo, kaj je njihova vloga: udariti po Janši. To ve-
lja tudi za desničarje, ki bi po Jankoviću ali Kučanu, le da lahko le
v revijah, ki nimajo visokih naklad.

O različnih šefih vlad in malo o Rusih

*»Za državnozborske volitve je bilo skoraj pričakovano,
da jih bo dobil Janša.«*

Predsednik republike Janez Drnovšek o porazu
Antona Ropa in LDS. Iz intervjuja leta 2004.

Poskusov manipulacij in celo povsem lažnivih medijskih
zgodb je v medijih največ v času pred volitvami.

A prave manipulacije se pripravljajo veliko prej. Predvolilni
čas je le pika na i.

Imel sem privilegij, da sem četrto stoletja preživel pri največjih ča-
sopisih v državi: na Večeru kot novinar in komentator. Tam sem bil
tudi urednik notranje političnega uredništva in hkrati šef dopisni-
štva v Ljubljani. V Ljubljani delajo tisti, ki pišejo o državni politiki.

Na Delu, ki je po formatu največji časopis, sem bil leto in pol
odgovorni urednik. To je šef vseh urednikov, novinarjev, fotore-
porterjev, lektorjev in podobnih. Pozneje sem bil desetletje ko-
mentator in novinar, ki je za Delo spremljal in pisal o dogajanju v
politiki. Kar je široko področje.

Urednik Dela sem postal v času prve vlade Janeza Janše, kar je
sprožilo veliko govoric. Celó, da me je nastavil premier osebno in
da je bilo vse skupaj posledica dogovora z direktorjem pivovarne
Laško Boškom Šrotom, da ta sme prevzeti Mercator. Do dogovo-
ra, da bom urednik Dela, bi naj prišlo kar v premierjevi pisarni.

Ni bilo tako. Nisem tako pomemben kot kak Zoran Janković,
ki ga je na vrh Mercatorja nastavil kar Anton Rop, kot se je nek-
danji premier sam pohvalil.

Z Janšo sem v preteklosti pogosto komuniciral. To novinarji počnemo. Govorimo s politiki, o katerih pišemo. A podobno pogosto in na enake načine sem govoril tudi z Antonom Ropom, Janezom Drnovškom, Gregorjem Golobičem, Andrejem Bajukom, Borutom Pahorjem ali Lojzetom Peterletom.

Z Janšo in Ropom sem dober teden pred volitvami leta 2004, po katerih je Janša prvič postal premier, Rop pa je položaj izgubil, naredil dva ločena intervjuja s podobnimi vprašanji. Objavljena sta bila drug ob drugem, vsak na eni strani sobotne priloge Večera teden pred volitvami, da bi volivcem olajšali izbiro.

Da je to uspelo, je bil dosežek. Ni preprosto doseči, da se odprejo vrata dveh vrhunskih politikov, ki si konkurirata za oblast.

To je kazalo, da sta levica in desnica dnevnik Večer takrat sprejemali za resnega igralca. To je bil časopis, za katerega je pisal novinar Miro Petek, ki so ga na Koroškem pred tem skoraj ubili. Takrat je bil v prilogi V soboto, ki jo je urejala Dragica Korade, velik naslov članka, ki sem ga napisal: »Lahko nas tepejo, lahko nas tožijo, ne bomo tiho.«

Petek je preživel, tiho nismo bili. Policiji pa ni uspelo najti krivcev, čeprav je tedanji direktor policije Marko Pogorevc zagotavljal, da jim dihaajo za ovratnik.

Več težav je bilo z intervjuji z Ropom. Intervjuje je pri avtorizaciji bolj popravljaj kot Janša. Janša jih je sam. Za Ropa nisem prepričan.

Eden od intervjujev z Ropom skoraj ni izšel. V avtorizaciji mi je namreč črtal vprašanje, ki sem ga postavil. To se ne sme. Vsebinsko ni bilo zelo pomembno, a tisti del intervjuja je zaradi spremembe postal povsem nelogičen. V njem je bil odgovor na vprašanje, ki ga ni bilo.

Ropa se, da bi odpravil napako, ker je imel tisti dan kup obveznosti, vodil je tudi sejo vlade, ni dalo dobiti na telefon. A vztrajal sem, da bralcem nerazumljivega intervjuja ni mogoče natisniti. Zvečer, ko bi sobotna priloga Večera morala biti že natisnjena, se je Rop le oglasil po telefonu.

Povedal je, da je ta del teksta pomotoma pokvarila Marijana Kanduti, ki mu je pomagala z novinarji, in da naj kar vrnem osnovno besedilo.

To bi Marijana Kanduti lahko povedala že davno prej, če bi bilo res. Ves dan sva bila na telefonu.

A tako je s šefi. Niso krivi. Marijane so.

Delo, ki je imelo trikrat večjo ekipo novinarjev, bralcem na podoben način ni predstavilo Janše in Ropa pred volitvami. Tudi ambicije, da bi storili kaj takega, ni imelo.

A bilo je veliko močnejše in vplivnejše od Večera. Kar je pokazala druga izkušnja pri Antonu Ropu, ko je bil šef vlade in se je zunanji minister Dimitrij Rupel ravno v imenu države pridružil izjavi v Vilniusu o Iraku, kjer so Američani z zavezniki pozneje vojaško odstavili Sadama Huseina. S podpisom izjave smo se pridružili »koaliciji voljnih«.

Pred intervjujem sem v Delu zjutraj prebral, da bi Rop utegnil zaradi tega podpisa, za katerega bi se naj minister odločil na lastno pest, odstaviti Dimitrija Rupla. Da bi Rupel to storil na lastno pest, se ni zdelo verjetno.

Ropa sem, ko se intervju še ni začel, najprej vprašal, kaj je zdaj z Ruplom. »Ali boste odstavili Rupla?« sem bil precej neposreden.

Z odgovorom me je presenetil. Rop mi je namreč zaupal, da Rupel doma užaljen kuha trmo, a da se bo verjetno sčasoma umiril in ne bo odstopil.

Ker sem ga začudeno gledal in je ugotovil, da mi ni nič jasno, je dodal, da je Rupel užaljen, ker je obveljal za krivca za podpis in ga zdaj nihče ne brani.

Javno se mu je odrekel celo takratni predsednik republike Drnovšek.

O odstavitvi, o kateri je pisalo Delo, Rop ni razmišljal. To je bila izmišljotina. Niti ne manipulacija, ker imajo manipulacije cilj. Če bi Rupel res kaj delal na svojo roko, bi ga takoj odstavili, podpis pa razglasili za nič.

A za večino javnosti je obveljalo, kar je pisal največji časopis. Takšno moč je imelo Delo. To je prava »Fake news«, lažna novica. Bolj resnično od resničnosti.

Ni važno, kaj je res. Važno je, kaj piše v časopisu. Še danes večina ljudi, ki se tistega dogajanja spomni, pove, da je takrat Rop nameraval odstaviti Rupla.

Objave na spletnih portalih in na družabnih omrežjih, ki jih tako ali tako ne jemljemo vedno povsem resno, so v primerjavi s tem povsem nepomembne.

Rupel je bil v težkem položaju, ker so ga iz ZDA opozorili, da se ob Iraku ni modro šaliti. Članstvo v Natu nam je pred tem nekoč že ušlo. Pred odločitvijo, da se pridružimo omenjeni izjavi, se je Rupel posvetoval s premierjem Ropom in predsednikom republike Janezom Drnovškom in oba sta menila, da se je bolje pridružiti. No, Drnovšek je imel tudi pomisleke in je Ruplu pozneje očital, da ne bi smel trditi, da je predsednik republike soglašal.

Rupel se je posvetoval tudi s celim kupom pomembnih veleposlanikov, ker je bil takrat ravno letni posvet ambasadorjev. Vsi so bili za, je pozneje povzel poslancem, ko je pojasnjeval svoje ravnanje.

Sam jih je nekaj poimensko naštel: posvetoval se je z državnima sekretarjema Iztokom Mirošičem in Samuelom Žbogarjem, s takratnim veleposlanikom pri OZN Romanom Kirnom, Davorinom Kračunom, ki nas je zastopal v Washingtonu, Ernestom Petričem, ki je bil pri OVSE na Dunaju, Matjažem Šinkovcem (Nato), Cirilom Štokljem (Evropska zveza) in Ivom Vajglom (Nemčija).

Pozneje je med Ropom in Ruplom res počilo. A ne ob odnosu do ZDA in Iraka. Počilo je ob odnosu do Janeza Janše in Zbora za republiko, ki je pripravil svojo prvo javno tribuno.

Na razpravo Zbora za republiko o nacionalnih interesih po vstopu v EZ je 26 podpisnikov, med katerimi sta bila tudi predsednika opozicijskih SDS in NSi Janez Janša in Andrej Bajuk, vabilo tudi politike takrat vladajoče LDS. A v LDS so odločili, da jih na

opozicijsko zborovanje ne bo, ker bi z udeležbo Janši in Bajuku pred volitvami delali reklamo.

Rupel se ni strinjal. Tisti dan je bil na obisku v Londonu s premierjem in šefom LDS Ropom. Rupel je najel celo zasebno letalo, da se je še pravočasno vrnil na tribuno v Cankarjev dom. Povsem mirno je tja prišel tudi predsednik SD Borut Pahor.

Končalo se je tako, da je Rop zaradi tega odstavil zunanjega ministra. A je položaj Rupel pozneje spet dobil v naslednji Janševi vladi.

Rupel je prestopil. Kot že nekoč prej po sporu s premierjem Lojzetom Peterletom k novemu šefu vlade Janezu Drnovšku.

Rupel ima nos za menjave oblasti. Največjega v državi sploh.

Iz podobnih intervjujev z Janšo mi je ostal drugačne vrste spomin.

V avtorizacijah je le malo popravljaj. Je pa nekoč kratek, a precej pomemben odgovor v celoti izbrisal. Zgodilo se je, ko je Janez Drnovšek po letu 2002 odstopil kot predsednik LDS in je bil med predsedniki večjih strank dlje od Janše na vrhu stranke le še predsednik nacionalne stranke (SNS) Zmago Jelinčič.

Janšo sem vprašal, ali po umiku Drnovška z vrha LDS kaj razmišlja o nasledniku na vrhu SDS. Odgovoril je pritrdilno in dodal, da bi tudi v stranki morali razmisliti, kdo jih bo v prihodnje vodil.

To, da se bo umaknil iz vrha SDS in o iskanju naslednika v stranki, je Janša pri avtorizaciji v celoti črtal.

Bilo je pomembno. Če tega ne bi storil, bi sprožil vrenje. Ker je črtal, je bilo jasno, da ima še ambicije. Kmalu po tem je zmagal na volitvah in prvič postal šef vlade. 15 let pozneje je še vedno šef stranke.

Jelinčič je tudi še vedno predsednik svoje.

Avtorizacije imajo prednosti: v intervjujih je zato manj napak. A tudi slabosti. Včasih izgine kaj res odmevnega.

Janša me za odgovornega urednika Dela ni osebno nastavil. Tega šefi vlad ne počnejo. Tudi če bi želel, za to premier sploh ni pristojen.

Položaj mi je v svoji pisarni ponudil Danilo Slivnik, ki je postal direktor Dela po Tomažu Peroviču. Peroviča sem poznal bolje kot Slivnika. S Perovičem sem pred tem večkrat govoril o težavah Dela. S Slivnikom sem se, ko mi je ponudil položaj, sploh prvič čisto osebno srečal.

Časopis Delo je bil že dalj časa brez odgovornega urednika. Perovič je že več mesecev prej odstavil Darijana Koširja.

Nisem bil edini kandidat za Koširjevega naslednika, kot so iz leveice širili s konstruktom, kako je bilo vse že prej zmenjeno v kabinetu šefa vlade v povezavi z Mercatorjem. V resnici takrat sploh nisem bil kandidat.

Perovič in Slivnik sta imela cel šopek drugih kandidatov. Slivnik, denimo, Vinka Vasleta in Janeza Markeša. Oba sta mu že spisala program, pa se zanju ni odločil.

Perovič je pred tem za urednika že predlagal Janija Virka, urednika z javne televizije. O njem so novinarji tudi že glasovali, nadzorni svet ga je potrdil, a se, ko bi moral začeti delati, ni prikazal.

Razlog za veliko razburjenje, ko se je razvedelo, da bom odgovorni urednik Dela, je bil strah, da se bo Danilo Slivnik maščeval za dogodke na Delu dobro desetletje prej, ko je odšel iz Dela s skupino novinarjev, ki so veljali za bolj desne od večine.

Takrat je bilo precej vroče krvi in ostale so zamere. Razburjenje ob imenovanju odgovornega urednika Dela bi bilo tudi, če bi Slivnik za urednika postavil prazno škatlo.

Slivnik je bil izjemen mož: član zadnjega centralnega komiteja zveze komunistov, a hkrati oster kritik partijcev in udbovcev med novinarji in uredniki. Vedel je, o čem govori, ko je govoril o manipuliranju novinarjev, medijev in države.

Leta 1996 se je Slivnik poskusil tudi na volitvah poslancev. Bil je kandidat SDS. Povsem drugega pola. A ni bil izvoljen. Slovel je po lastništvu precej izstopajočih avtomobilov, tudi Hummerja.

Bil je tudi dopisnik iz Moskve še v času socializma. Moskva je bila dolgo neke vrste vstopnica za vrh Dela. Tam je bil dopisnik

tudi nekdanji direktor in urednik Tit Doberšek, pa tudi večkratni odgovorni urednik Darijan Košir.

Sam sem na vrh priletel iz drugega sveta. V Rusiji ali prej v Sovjetski zvezi še turistično nikoli nisem bil. Zato pa mi je oče, ko sem še študiral, s pomočjo poslovnežev, ki jih je tam poznal, pomagal, da sem čez počitnice večkrat šel delat v Nemčijo, da bi se bolje naučil nemško. V šolah v Mariboru, v katerem je bila nekoč velika nemška skupnost, se tega jezika nismo veliko učili. Nemška skupnost je bila opazna predvsem na starih pokopališčih. Kot sem ugotovil pozneje iz dosjejev SDV, je služba državne varnosti precej natančno spremljala predvsem očeta, ker je vodil mednarodne posle velikega podjetja, v manjši meri pa tudi mene. Tudi to, kako sem kot študent delal v Nemčiji, so podrobno preverjali.

Kaj je novinarstvo, sem ugotavljal po ameriških učbenikih, nekdanji urednik Večera Milan Predan pa mi je omogočil dodatno izobraževanje v ZDA in poti po Evropi.

Na Večeru, ki med vsemi slovenskimi dnevniki velja za najbolj zmernega, je bila skupina novinarjev in urednikov, ki so mi pomagali in so mi bili zgled. Izjemen je bil Slavko Vizovišek, ki je bil pred uredniško kariero šef mestne Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL), a se je pozneje izkazal kot pomemben in pogumen urednik, ki je dve desetletji držal časopis pokonci. Veliko je vedel in razumel o politiki in politikih in še danes, ko je upokojen, uživa velik ugled v Mariboru. Kar je zelo redko. Novinarji smo zelo domišljavi, a redko kateri je res ugleden v skupnosti.

Takšni, ki bi veliko vedeli, med uredniki tudi niso pogost pojav. V vseh medijih je med uredniki veliko bleferjev.

Na Večeru je bila še vrsta dobrih urednikov in urednic. Denimo skrbna in previdna urednica Sonja Ploj Ratajc, desetletja šef deska Darko Šterbenk, ki je po osamosvojitvi države čez dan ob nekaj glavnih straneh Večera mimogrede sestavil še cel Vroči kaj, ali Dragica Korade, ki je pokonci držala prilogo V soboto.

Vzhod, z Rusijo vred, mi je bil, ko sem še študiral, precej nezanimiv. Kar je bilo nespametno. Z Rusi sem imel kot urednik Dela

pozneje resne težave. Nekako so se Rusi, jedrska velesila, s časopisom iz majhne države, za katerega večina njihove javnosti najbrž še slišala ni, ukvarjali zelo poglobljeno in resno.

Bolj kot urednik tega časopisa z njimi.

Pozornost Rusije je kazala, da je Delo v preteklosti imelo prodorne novinarje, ki so občasno komu povzročili kak siv las. Branko Soban je bil dopisnik, ki sem ga kot odgovorni urednik dobil v Moskvi ob prevzemu položaja. Pravzaprav ne v Moskvi. Soban je bil dopisnik, ki ni smel v Moskvo. Rusi mu niso dovolili vstopa v državo.

Razjezil jih je, ker jih je kritiziral.

Sobanu sem s pomočjo zunanjega ministra Dimitrija Rupla pozneje omogočil, da je vendarle še prišel v Moskvo in tam vsaj pospravil svoje stvari in poravnal račune. To se je zgodilo tako, da sem ga spravil v delegacijo, ki je v Rusijo potovala na uraden obisk s premierjem Janezom Janšo. Iz te delegacije ga Rusi niso črtali.

Potem sem storil napako. Odločil sem namreč, da v Moskvo namesto Sobana pošljem drugega novinarja, ker ni bilo videti možno, da bi si Rusi premislili. Popustil sem pred močnejšim.

Tega nikakor ne bi smel storiti. Posledice so mi bile v sramoto. Ruskemu veleposlaniku je uspelo doseči cilje v majhnem soočenju, v katerem nisem imel veliko možnosti.

A o tem pozneje.

Vse Slivnikove stare zamere in nenavadna zavezništva, ki sem jih opazil na Delu in v politiki, mi niso bile jasne.

Bil pa je Slivnik gotovo eden najbolj branih in odmevnih novinarjev v zgodovini tiska te države in spreten manipulator s posebno karizmo. V času po osamosvojitvi sem zaradi njegovih kolu-men redno kupoval Delo.

Ljudje so stali celo v vrstah, da bi kupili izvod in prebrali, kaj piše.

Ni ga več. Ustrelil se je. Tako smo vsaj izvedeli.

Storil je tudi velike neumnosti in prehajal med skrajnostmi veliko bolj kot večina, a to ne spremeni preprostega dejstva, da je

znal odlično pisati, da je imel nos in je bil zraven, ko se je dogajalo kaj res pomembnega in da je znal tudi urejati.

Kakšno desetletje sem bil tudi član sveta RTV, ki ga je reforma Branka Grimsa preimenovala v programski svet in mu odvzela del pristojnosti.

Na RTVS sem prvič prišel z razlogom: da bi kot predstavnik Društva novinarjev, vodenje tega je ravno prevzel Gregor Repovž, odstavlil takratnega direktorja televizije Janeza Lombergarja. Lombergar je imel veliko nasprotnikov v svetu RTV, za odstavitve pa so bile tudi novinarske organizacije na javni televiziji.

Svet RTV je vodil še Janez Kocijančič, ki je bil pred tem nekaj časa predsednik predhodnice Socialnih demokratov. Še prej pa v socializmu del partijske elite.

Lombergar je bil odstavljen. Moj glas v imenu Društva novinarjev je pretehtal.

Desetletje pozneje je bil Lombergar spet imenovan za direktorja. In moje obdobje tam se je končalo.

Javna televizija in radio sta velik sistem: letno obrnejo krepko čez sto milijonov evrov. Težko ju je spremeniti.

Ker so me manipulacije vedno zanimale, sem zadnja leta študija na fakulteti posvetil študiju dilem novinarske etike. Pozneje sem vodil projekt novega kodeksa etike za slovenske novinarje, ki še velja. Kar nekaj let sem sedel tudi v častnem razsodišču in presojal pritožbe čez delo novinarjev.

Ko sem bil urednik, sem ravnanje novinarjev moral presojati vsak dan in ves čas. To delajo uredniki. Posel je precej pasji. Hitro se, če res delaš, naberejo zamere na vseh koncih. Med novinarji in tistimi, o katerih časopis piše.

To se je, denimo, zgodilo, ko sem v Delu leta 2006, takrat sem šele prevzel položaj odgovornega urednika, na naslovnico postavil fotografijo, kako Janeza Drnovška nezavestnega odnašajo z državne proslave. Zaradi te odločitve Drnovšek do konca življenja z menoj ni več spregovoril besede. Celó svoji nekdANJI

šefici kabineta Valentini Flander je prepovedal, da bi še govorila z menoj.

Valentina je še govorila z menoj. Drnovšek nikoli več.

Pravzaprav je bila fotografija na naslovnici le v večerni izdaji, v večini ostalih pa na drugi strani. Pritisk z vseh strani, da grem predaleč, je bil prehud. A to Drnovškove zamere ni zmanjšalo.

Šefica državnega protokola Ksenija Benedetti mi je zaradi objave posnetka pozneje javno očitala, da sem brez srca in duše. Njeno pismo sem kot urednik objavil. Odgovoril sem ji čez nekaj časa v komentarju, naj drugič zagotovi stole, da politikom, ki niso vsi najmlajši, ne bo treba stati na junijski vročini.

Že prihodnje leto so bili na proslavi konec junija stoli.

Pogovore s pomembnimi politikmi, o dogajanju čisto na vrhu oblasti, sem prav tako začel s konfliktom z Drnovškom. Bilo je leta 1993, torej kmalu po nastanku države. Dve leti prej sem pri 25 letih diplomiral. Takrat, bila je vojna za osamosvojitve, sem pisal prva poročila. Šel sem denimo v Rožno dolino, kjer so po cesti ležale štruce kruha, ob pločniku pa sta bili dve trupli, oba sta imela nepoškodovane in zloščene čevlje, na drugi strani ceste pa je nek tuji televizijski kameraman bruhal. Trupli sta bila pilota helikopterja jugoslovanske vojske, ki je bil sestreljen. Eden od njiju je bil Slovenec, Anton Mrlak.

Bila je vojna, v kateri so bili slovenski vojaki na obeh straneh. Kot že velikokrat v zgodovini.

Dve leti po koncu teh spopadov je Veronika Stabej, ki je za Drnovškove stike z novinarji skrbela pred Valentino Flander, od novinarjev še zahtevala vprašanja, da bi se predsednik vlade lahko pripravil na intervju.

Pa sem ji jih poslal.

Zadnji dve vprašanji sta bili o kupu orožja na mariborskem letališču, ki sta ga ravno razkrila notranji minister Igor Bavčar in obrambni minister Janez Janša, in o ceni za stanovanje, ki ga je Drnovšek po Jazbinškovem zakonu poceni kupil v ljubljanskih Murglah. Državne hiške, to so bila službena stanovanja, so odku-